

Nest best – er det godt nok?

Ole Torrissen

forskningsdirektør Rådgivningsprogram havbruk og havbeite

Norsk havbruk er bygd på gode naturgitte forutsetninger og en fokusert og sterk forskning og utvikling utført av næringens aktører og solide forskningsinstitusjoner. Dette har gitt norsk havbruksnæring det lille fortrinnet som har vært nødvendig for å opprettholde konkurransevnen og dermed skapt mulighet for en meget sterk vekst. Et sterkt samspill mellom forskning, næring og våre naturgitte fortrinn er en forutsetning for at vi skal kunne utnytte vårt enorme potensial når det gjelder havbruk.

Innstillingen fra styringsgruppen for den blå-grønne matalliansen “Samlet innsats i ny struktur” ble lagt fram 1. desember 2004, og i mars 2005 ble St. melding nr 19, Marin næringsutvikling, Den blå åker presentert. Arbeidet med innstillingen “Samlet innsats i ny struktur” ble gitt stor oppmerksomhet i pressen, og likeså har departementenes invitasjon til høring utløst stor skriveløse hos mange. Fiskeri- og kystdepartementet sammen med Landbruks- og matdepartementet skal ha ros for at de har stilt spørsmål ved den norske fiskeri- og landbruksforskningen. Det burde være en selvfølge at en med jevne mellomrom tar en gjennomgang av om forskningen gir det den bør gi, og til en rett pris.

Dessverre har det vist seg umulig å holde fokus på målsettingen om å skape en bedre og mer kostnadseffektiv forskning. Den “grønne” sektor greide å melde seg ut før utvalget begynte sitt arbeid, et faktum de fleste høringsinstansene har kommentert. Innstillingen omhandler derfor i hovedsak en omstrukturering av deler av blå sektor. Når det sies deler av blå, er det fordi universitetene, høyskolene, miljøinstituttene og hærskaren av regionale forskningsinstitutter ikke er tatt med. På havbrukssektoren har en altså bare vurdert de fem best fungerende instituttene. Det hadde kanskje vært en bedre idé å starte der problemet med fragmentering og manglende vitenskapelig produksjon er størst?

Dessverre viser det seg også gang på gang at det er umulig å få en saklig diskusjon om hvordan en skal organisere forskningen slik at den best blir i stand til å tjene samfunn, forvaltning og næring. Det minste snev av rykte om omfordeling av oppgaver mellom institutter og regioner gripes av pressen og svelges rått av de fleste meningsberettigete. Det som i øyeblikket tjener mitt distrikt eller vårt institutt får umiddelbart fokus. Det er lett å hisse seg opp over tap av en stilling eller merd i en forskningsinstitusjon, men vanskeligere å se de mulighetene slagkraftige forskningsinstitutter gir for vekst i næringslivet og dermed nye arbeidsplasser. Det

Norge trenger er levedyktige bedrifter og forskningsinstitusjoner som er internasjonalt ledende.

De fleste evalueringer av norsk forskning påpeker at miljøene er for små og fragmenterte, og at de mangler både faglig dybde og bredde. Det er fokus på hvem som betaler forskningen og hvordan resultatene kan offentliggjøres. Det er også fokus på forskningens habilitet i forhold til oppdragsgiver. Forskningens troverdighet og legitimitet ivaretas gjennom publisering i internasjonale og anerkjente vitenskapelige journaler. Det er også den eneste måte en benytter for å vurdere forskningens kvalitet.

Dessverre stiller også enkelte forskere og forskningsinstitusjoner spørsmål om behovet for å publisere forskningsresultatene. Næringsutøvere og politikere oppfatter gjerne også publisering som noe forskerne gjør for å få bedre lønn og at de selger arvesølvet for skillinger! Publisering er imidlertid langt viktigere enn det. Det er kvalitetssikring av forskningsarbeidet og bevaring av generert kunnskap for framtiden. Rapportene blir vurdert av uavhengige eksperter ved innsending for publisering. I tillegg er arbeidene etter publisering gjenstand for etterprøving og diskusjon av andre forskningsmiljøer. Publisering skiller også helt klart mellom det forskeren objektivt har målt og analysert, og den subjektive tolkning han/hun har av resultatene. Publiserte forskningsdata blir derfor etterprøvd og vurdert i forhold til ny kunnskap over lang tid. Publisering er derfor en unik mulighet til å sikre forskningens troverdighet og legitimitet. Heldigvis ser vi en trend mot at internasjonale institusjoner og råd krever at vedtak kun skal bygge på offentlig publiserte metoder og data. Dette fordi berørte skal ha en mulighet til å vurdere grunnlaget for vedtak.

Hva så med industriens behov for å beskytte egne forskningsresultater mot innsyn fra konkurrenter? Det er slik at det meste som skal selges må gjennom en offentlig godkjenning og dermed kunne dissekeres og analyseres. Forskning som direkte brukes i produkter eller tjenester vil derfor i stor grad være tilgjengelig for konkurrenter. Industrien vil i de fleste tilfeller kunne beskytte sine interesser gjennom patentering parallelt med publisering eller gjennom så rask implementering av resultatene at det økonomiske potensial er tatt ut før konkurrentene har fått tid til å kopiere oppfinnelsen. Publisering og uavhengig dokumentering av effekt i anerkjente tidsskrifter er ofte et uvurderlig fortrinn når en rask skal ta ut gevinsten fra en oppfinnelse. Vi ser derfor oftest at industrien ønsker en publisering av forskningsresultatene.

Det vil i denne sammenheng være viktig å skille mellom produktutvikling og forskning. Produktutvikling er å skape nye produkter eller tjenester på

grunnlag av kjent kunnskap. Forskning er derimot å skape ny kunnskap, kunnskap som bygger videre på en solid grunnmur av basiskunnskap fra en rekke forskjellige fagfelt. Det vil i denne kunnskapsgenereringen ofte være vanskelig å se hvem som først vil få nytte og glede av forskningen; samfunn, forvaltning eller næring. I et større tidsperspektiv vil imidlertid alle sektorene dra nytte av kunnskapene forskningen har generert. Da Georg Ossian Sars klekket torskeegg i 1866 var det grunnforskning på sitt beste, få år senere var det kunnskap myndighetene brukte i sin forvaltning av torskbestandene, og fra slutten av nittensyttitallet har en brukt kunnskapene for å bygge en oppdrettsnæring.

Langsiktighet og fokusering er en fellesnevner for ledende internasjonale forskningsinstitusjoner. Forskning er som nevnt å bygge ny kunnskap på toppen av den en har for å finne helhetlige løsninger på definerte problemer. Det krever også at en har faglig dybde nok til å generere genuint ny kunnskap og bredde nok til løse komplekse oppgaver. Hovedtyngden av norsk forskning finansieres gjennom relativt små prosjektbevilgninger med tidsramme på ca. tre år. Det er derfor fundamentalt at en har institusjoner som langsiktig nok til å aggregere kunnskapen og sette denne sammen til helhetlige løsninger.

Havforskningsinstituttet har valgt å integrere forskning og infrastruktur gjennom eierskap til havbruksstasjonene. En integrering av disse har

medført at vi har fått spesialstasjoner som er designet og bygd opp for å dekke de arbeidsfelt vi har spesialisert oss på. Denne tilnærmingen ser vi også igjen i andre store velfungerende institutter som for eksempel IFREMER.

Det har gjort stasjonene til populære plattformer for andre som ikke primært søker karene stasjonene har, men kombinasjonen av unik kompetanse, forsøksdyr og utstyr. En forskningsplattform som ikke finnes andre steder og som utgjør kjernen i institusjonenes forskning.

Stasjonene er ryggraden i norsk havbruksforskning. De har vært de faglige tyngdepunktene i norsk havbruksforskning. Skal norsk havbruk ha en framtid må vi bygge på naturgitte fortrinn og sterk forskning. Det er ikke godt nok å være nest best, vi må vinne i verdensmesterskapet. Til det trenger vi utstyr som er tilpasset den enkelte. Vi må bevare integreringen mellom kunnskap, forsøksdyr og teknisk utstyr.

Regjeringen har gjennom blå-grønn matallianse og Stortingsmelding 19/2005 startet et viktig arbeid. De har foreslått en struktur for de største og best fungerende institusjoner. Dette er imidlertid bare det første lille skritt. Fragmenteringsproblemene vi har i norsk marin forskning er primært knyttet til de regionale forskningsinstituttene, høyskolene, universitetene og miljøinstituttene. Det er her den virkelige oppryddingsjobben ligger. Denne prosessen er ennå ikke startet.